

Göçmenlerde veya Dezavantajlı Gruplarda Sosyal Umut ve Sosyal Umudun Belirleyicileri: Ahıska Türkleri Üzerine Bir Alan Çalışması

Social Hope and Determinants of Social Hope in Immigrants or Disadvantaged Groups: A Field Study on Meskhetian Turks

Şerafettin KELEŞ

Dr. Öğretim Üyesi, Assistant Professor
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Erzincan Binali Yıldırım University
skeles2580@gmail.com.
ORCID: 0000-0002-5147-0825

Burcu KAYA

Yüksek Lisans Öğrencisi, Master Student
Erzincan Binali Yıldırım Sosyal Bilimler Enstitüsü
Erzincan Binali Yıldırım University Institute of
Social Sciences
kabacanogluburcu@gmail.com,
ORCID: 0000-0001-6617-6744

DOI: 10.56720/mevzu.1233155

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 12 Ocak / January 2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 20 Şubat / February 2023

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Mart / March 2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Mart / March 2023

Atıf / Citation: KELEŞ, Ş., KAYA, B. (2023). Göçmenlerde veya Dezavantajlı Gruplarda Sosyal Umut ve Sosyal Umudun Belirleyicileri: Ahıska Türkleri Üzerine Bir Alan Çalışması. *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (Mart 2023): 351-381 DOI: 10.56720/mevzu.1233155

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.
web:<http://dergipark.gov.tr/mevzu>|mailto:mevzusbd@gmail.com

Copyright © CC BY-NC 4.0

Öz*

Umut; olumlu beklentileri ifade etmek için kullanılmakta ve bireylerin öz-yeterlilik ve iyimserlik hali olarak ifade edilmektedir. Sosyal umut, bireylerin ait oldukları toplum ve grup içinde iyi ve anlamlı yaşam ve geleceğe dair sosyal hayaller ve kolektif vizyonlara dair beklentileri ve inancı ifade eder. Sosyal alt sınıfların ve özellikle göçmen bireylerin geleceğe olan inanç ve umutlarını artırmada sosyal kaynaşma, sosyal sermaye ve ekonomik beklentiler önemli birer faktör durumundadır. Sosyal sermaye ve sosyal kaynaşma, etnik veya sınıfsal eşitsizliklerin azaltılması veya ortadan kaldırılmasında birer manivela görevi görebilmektedir. Çalışma, göçmenler ve diğer dezavantajlı grupların sosyal umutları ile sosyal sermayeleri, sosyal kaynaşmaları ve ekonomik beklentileri arasında ilişkiyi tespit etmeye çalışması nedeniyle nüfusunun %10'u kadar göçmen barındıran Türkiye açısından önemlidir. Çalışma bulguları; "Sosyal Sermaye (SS)" ile "Sosyal Umut (SU)" arasında pozitif yönde ve çok yüksek düzeyde ($\gamma = 0,51$; $t = 6,30$) ilintinin varlığını tespit etmiştir. Yine, "Sosyal Kaynaşma (SK)" ile "Sosyal Umut (SU)" arasında pozitif yönde ve çok yüksek düzeyde ($\gamma = 0,86$; $t = 11,12$) bir ilinti ve "Ekonomik Beklenti (EB)" ve "Sosyal Umut (SU)" arasında pozitif yönde ve çok yüksek düzeyde ($\gamma = 0,84$; $t = 12,04$) bir ilinti saptamıştır. Göçmenler veya dezavantajlı gruplar için sosyal umudun varlığı, toplum içinde daha iyi yaşam ve başarı vizyonlarına ulaşabilme fırsat ve imkânlarının varlığına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Umut, Sosyal Sermaye, Sosyal Kaynaşma, Yapsal Eşitlik Modeli, Ahıska Türkleri

---

* Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Çalışma herhangi bir destek almamıştır. Teşekkür edilecek bir kurum veya kişi bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Abstract

Hope; It is used to express positive expectations and is expressed as individuals' self-efficacy and optimism. Social hope refers to individuals' expectations and belief in social dreams and collective visions for the good and meaningful life and future within the society and group to which they belong. Social cohesion, social capital and economic expectations are important factors in increasing the faith and hopes of the social lower classes and especially immigrant individuals for the future. Social capital and social cohesion can act as levers in reducing or eliminating ethnic or class inequalities. The study is important for Turkey, which has immigrants up to 10% of its population, as it tries to determine the relationship between the social hopes of immigrants and other disadvantaged groups and their social capital, social cohesion and economic expectations. Study findings; He found a positive and very high correlation ($\gamma = 0.51$; $t = 6.30$) between "Social Capital (SS)" and "Social Hope (SU)". Again, there is a positive and very high correlation ($\gamma = 0.86$; $t = 11.12$) between "Social Cohesion (SK)" and "Social Hope (SU)", and "Economic Expectation (EB)" and "Social Hope (SU)" in the positive direction and at a very high level ($\gamma = 0.84$; $t = 12.04$). The existence of social hope for immigrants or disadvantaged groups indicates the existence of opportunities and possibilities to achieve visions of better life and success in society.

Keywords: Social Hope, Social Capital, Social Cohesion, Structural Equality Model, Meskhetian Turks

Giriş

Umut, bir amaca ulaşma çabasında farklı iki davranış pratiğini içeren öğrenilmiş bir düşünme modeli, bir dizi inanç ve iyimserlik durumudur. Bu iki düşünme pratiğinden ilkinde birey başarıya odaklanmakta ve belirlediği hedefleri elde etmeye çalışmaktadır. İkincisinde ise hedeflere ulaşmak için farklı yol ve alternatifleri deneme ve etkili olabilme çabası içindedir (Snyder, 2002). Umut, bireyin hedefini takip etme ve başarıya yolunda güçlü bir inanca sahip olmaktır (Snyder, Feldman, Shorey, & Rand, 2002; Margalit & Idan, 2004). Halk dilinde umut, peşinden gidilmesi gereken gerçekleşmesi zor ve meşakkatli; başarılması yüksek haz veren bir durumdur. Türkçede "umut fakirin ekmeğidir" atasözü çok yaygındır (Asım, 1995). Psikoloji literatüründe umut;

olumlu beklentileri ifade etmek için kullanılmakta ve bireylerin öz-yeterlilik ve iyimserlik hali olarak ifade edilmektedir. Umut, beklentiden daha fazla bir şeydir. Umut, arzu edilen bir hedefin bireyler için önem derecesinin yüksekliğinde ve bu amacın gerçekleştirilmesi mümkün olduğunda ortaya çıkmaktadır. İyimserlikte, bir sonucun algılanan olasılığı ile doğrusal olarak yükselirken, sonuç daha kesin hale geldikçe iyimserlikte artmaktadır. Sonuca ulaşmakta yüksek düzeyde kişisel gayret varsa daha düşük olasılık koşullarında bile umut daha hızlı yükselecektir (Bury, Wenzel, & Woodyatt, 2016).

Nietzsche için umut; insanın işkencesini uzatması nedeniyle kötülüklerin en kötüsüdür. Çünkü Pandora tanrıların insanlara armağan ettiği görünüşte adil ve insanı baştan çıkarıcı olan içinde kötülüklerin olduğu "talih kutusunu" getirip açtı. Sonra canlı, kanatlı yaratıklar yani tüm kötülükler uçup gittiler ve o zamandan beri gece gündüz insanlara zarar vermek için dolaşmaktalar. Henüz tek bir kötülük kutudan çıkmamıştı. Zeus'un iradesiyle Pandora kapağı kapattı ve son kötülük böylece kutu içinde kaldı. Artık insan, evinde sonsuza dek talih kutusuna sahiptir ve içinde sahip olduğu hazine karşısında hayrete düşer; hizmetindedir, canı istediğinde ona uzanır; çünkü Pandora'nın getirdiği kutunun kötülük kutusu olduğunu bilmez ve geride kalan kötülüğü, talihin en büyük parçası olarak görür. Bu kötülük umuttur. Zeus'un istediği, diğer kötülükler tarafından asla bu kadar eziyet görmemesine rağmen, yine de hayatı bir kenara atmayıp, kendine eziyet edilmesine izin vermeye devam etmişti. Bu amaçla insanlara umut verilmiştir. Umut; gerçekte tüm kötülüklerin en kötüsü, çünkü insanların işkencesini uzatmaktadır (Nietzsche, 2021). Her ne kadar Nietzsche umut için olumsuz bir vazife ve eylem yüklese de modern psikolojik araştırmalarda umudun atletizmde, akademisyenlerde, fiziksel ve zihinsel sağlıkta ve psikoterapide faydalı bir durum olduğu ileri sürülmüştür (Snyder, 2002). Yine birçok teorisyen, umudun karamsarlık ve depresyonla mücadelede bir çıkış yolu, bir baş etme mekanizması biçimi veya depresyon tedavisinde bir faktör olarak önemini tartışmışlardır (Lazarus, 1991; Korner, 1970; Breznitz, 1986). Umut; belirsizlik durumlarında bireylere güçlüklerle karşı koymaya yardımcı olduğu veya bireyleri umulan hedeflere doğru motive ettiği yaygın olarak öne sürülmektedir (Nelissen, 1915).

Umut teorisinde belirsizliğin azalmasıyla başarı doğar, büyük umutlara sahip bireyler büyük hedeflere ulaşmada nispeten daha avantajlıdırlar. Umut,

hedefe odaklanma ve geleceğe yönelim gibi amaca yönelik yapıların birçok ortak özelliğini paylaşırken, olumlu bir başarı beklentisi ve başarıya olan bir güven düzeyini de içerir (Miceli & Castelfranchi, 2010). Umutta bir belirsizlik söz konusudur ve bireyin umut etmesine neden olan başarmayı hedeflemesidir. Araştırmalar umudun nispeten belirsiz veya kontrol edilemeyen sonuçlar için ortaya çıktığını göstermektedir (Bruininks & Malle, 2005).

Umut, ekonomi politiğin ve göç rejimlerinin sorularını, göç projelerini besleyen kolektif sosyal tahayyüllerini ve özlemlerini analiz etmede, başka bir deyişle hareketlilik paradoksunun sosyal etkilerini incelemek için verimli bir analitik çerçeve oluşturmaktadır. Umuda geniş anlamda, eşzamanlı potansiyel - geleceğe inanç veya güven - ve belirsizlikle karakterize edilen "henüz olmayanın" bir öngörüsü olarak yaklaşılmaktadır (Bloch, 1986). Umut, hâlihazırda yaşanmakta olan bir gerçekliği ve arzu edilen bir alternatif olasılığının sürdürülmesi olarak algılanabilir (Kleist & Thorsen, 2017).

Umudun doğası, kolektif ve sosyal boyutlarına ve bunların belirli toplumlar ve gruplar içindeki iyi ve anlamlı yaşam ve geleceğe dair sosyal hayaller ve kolektif vizyonlarla nasıl ilişkili olduğuna dikkat çeker. Bu olgu sosyal umut olarak ta isimlendirilir (Hage, 2003). Göç ve hareketlilik, bazı toplumlarda sosyal umudun önemli unsurlarıdır ve göç; ima edebileceği belirsizlik ve riske rağmen sembolik ve maddi düzeylerde potansiyel bir umut çağrıştırır. Sosyal umudun üretilmesi ve nüfusa dağıtılmasında en önemli aktör ulus-devlettir (Hage, 2003). Sosyal umut, toplum içindeki iyi yaşam ve başarı vizyonlarından oluşur. Bu tür vizyonlar, yukarı doğru sosyal hareketlilik, güvenlik veya sosyal tanınma veya Bourdieu'nun ifade ettiği gibi sembolik sermaye ile ilgili olabilir (Bourdieu & Wacquant, 2013).

Sosyal umut kavramı, iyi bir yaşama dair politik vizyonlara ve bu vizyonlara kimlerin dâhil edilip edilmediği sorusuna dikkat çekmektedir. Sosyal umudun gücü, mevcut yapısal kısıtlamalara ve eşitsizliklere rağmen, alt sınıfların yukarı doğru sosyal hareketlilik olasılığına ilişkin bir deneyimi sürdürme yeteneği sağlamaktadır (Hage, 2003). Toplumda bireysel umutlar sosyal umudu üretir, bölüştürür ve konumlandığı sosyokültürel, politik ve ekonomik koşullar arasındaki bağlantıyı oluşturur (Narotzky & Besnier, 2014). Bununla birlikte, dünyanın her yerinde göçmenler kendileri ve aileleri için

sosyal umudu en az iki alanda sorgulanmaktadır. İlki, birçok ülkede var olan savaşlar, uzun süreli krizler ve güvencesiz yaşam koşullarıdır. İkincisi ise küreselleşmenin yarattığı insanların, eşyanın, hayallerin ve fikirlerin mahiyetindeki aynılaşıma ve akışlardır (Cole & Durham, 2008). Bu tür akışlar, alternatif iyi yaşam vizyonları ve bu vizyonların nasıl gerçekleştirileceğine ve bunların nerede gerçekleşmesi gerektiğine dair bilgi kaynakları sağlayarak sosyal umudu genişletebilir ve artırabilir. Bu süreçte devletlerin toplumsal umut yaratmadaki rolü yarattıkları fırsat eşitliği ve demokratik hak ve hürriyetlerin kapsamıyla orantılıdır (Kleist, 2016).

Göç, eşitsizliğin hüküm sürdüğü küresel dünyada ekonomik, sosyal, politik, askeri ve coğrafi koşulların tetiklediği bireylerin zorlaşan yaşam koşullarından algılanan fırsatlara ve iyi yaşam koşullarına doğru hareketliliği ifade etmektedir (Mar, 2005). Sosyal umut, ister büyük ister küçük olsun, belirli gruplar arasındaki iyi ve anlamlı yaşam ve geleceğe ilişkin sosyal hayallere ve kolektif vizyonlara atıfta bulunur. Sosyal umut, devletin toplum içinde iyi yaşam ve olası başarı vizyonlarını nasıl ürettiğine ve dağıttığına odaklanan orantılı bir umut biçimi oluşturur. Bu tür vizyonlar, yukarı doğru sosyal hareketlilik, güvenlik ve refah ile ilgili olabilir. Bu vizyonlar gerçekleştirilemese de, bu geleceğin ulaşılmaz olmadığına dair güven verir veya bu vizyonlara ulaşma fırsatları yaratır.

Sosyal sınıflar arasında ve özellikle göçmen bireylerin geleceğe olan inanç ve umutlarını artırmada sosyal kaynaşma ve sosyal sermaye önemli birer faktör durumundadır. Sosyal sermaye ve sosyal kaynaşma sosyal, etnik ve sınıfsal eşitsizliklerin azaltılması veya ortadan kaldırılmasında birer manivela görevi görebilmektedir (Bourdieu, 1986; Bourdieu & Wacquant, 2013; Fine, 2000). Bazı göçmen aileler yerleştikleri yeni meskenlerinde komşuları veya etnik toplulukları tarafından sağlanan çeşitli sermaye biçimlerinden yararlanıp üst sınıfların ekonomik ve sosyal imkânlarına sahip olabilirken bazıları da dezavantajlı alt sınıflara gerileyebilirler. Bu nedenle, sosyal sermaye inşası yoluyla dengeli topluluklar inşa etme, toplumda özellikle de yoksul mahallelerde veya dezavantajlı gruplarda yaygın olan temel eşitsizliklerden ve sosyal adaletsizliklerden kurtulmada bir kapı açabilmektedir (Hope Cheong, 2006).

Sosyal kaynaşma, toplumu oluşturan tüm grupların “aidiyet, katılım, sosyal kabul, tanınma ve meşruiyet” duygularını pekiştirdiği için birlikte yaşama kültürünü yani “sosyal olarak kaynaşmış toplum” oluşumunu ifade eder (Jenson, 1998). Sosyal kaynaşma eksikliğinde toplumu oluşturan grup, etnik yapılar, göçmeneler veya sınıflar arasında izolasyon, dışlanma, kabul görmeme, reddedilme ve gayrimeşruluk gibi olumsuz durumların yaşanması kaçınılmaz olmaktadır. Sosyal kaynaşma ile sosyal sermaye birleşik ve eşzamanlı oluşur. Böylece bir toplumda sosyal kaynaşma ve sosyal sermayenin yaratılması; sosyal düzen ve sosyal kontrol, bölgesel aidiyet ve kimlik, ortak değerler ve yurttaşlık kültürü, sosyal dayanışma ve servet eşitsizliklerinde azalma, sosyal ağlardan faydalanma ve sosyal dayanışma gibi etkileşimli unsurları var eder ve sosyal umudun varlığını ve gelişmesini sağlar (Beauvais & Jenson, 2002). Görüldüğü gibi sosyal umudun oluşması ve varlığı sosyal kaynaşma ve sosyal sermayenin oluşması ve varlığına bağlıdır.

Göçmen bireylerin veya alt sınıflardaki bireylerin geleceğe dair umutlu olmasında ekonomik beklentilerinin varlığı ve gerçekleşme ihtimali önemli etki etmektedir. Dışlanmanın tam tersi olmasa da, ekonomik ve sosyal içirme (genellikle bireylerin toplumun ekonomik, sosyal ve politik çerçevesine entegre olduğu bir durum olarak karakterize edilir), bütünleşme, yoksullukla mücadelede ve ekonomik refahın artırılmasında önemlidir. Sosyal kabul ve dışlama tartışmalarının çoğu yoksulluk içinde yaşayan bireylere odaklanırken, bu konular ekonomik araçların ötesine geçerek tüm vatandaşları ve ekonomik ve sosyal politikaların etkinliğini etkiler (Oxoby, 2009). Bu nedenle sosyal kaynaşma, bir grubun veya bireylerin bir ekonomik sisteme entegre olmasını sağlarken sosyal sermaye bireylerin içinde bulunduğu topluma ve diğer bireylere güveni tesis etmekte ve böylece bireysel ve sosyal umut kendini var ederek sürdürebilmektedir. Bireyler ekonomik beklentilerini karşıladıkça bu oldukları topluma daha kolay entegre olabilmektedir.

Sosyal sermayenin temel boyutlarından biri olan sosyal ağlar, sosyal kaynaşma sürecinde dezavantajlı grupların, göçmenlerin veya altsınıfların kendi aralarında, toplum içinde veya bir şehir veya mahalle içinde kişiler arasındaki bağları ifade eder (Dekker & Bolt, 2005). Sosyal ağlar niteliksel olarak kolayca değerlendirilmez. Aynı faktörler bazen bir toplulukta sosyal kaynaşmanın tam gerçekleşmesine neden olabilirken, daha az dış dayanışmaya ve

yabancıların dışlanmasına da yol açabilir. Hatta bireysel gelişim ve iş imkânları için daha az fırsata yol açan baskıcı iç sosyal kontrol ve grup üyelerinin seçme özgürlüğü üzerinde güçlü bir sınırlama da yaratabilir (Portes, 2014). Burada belirleyici olan, bireyler arasındaki temasın ve ilişki ağlarının biçimidir. Genellikle bağlayıcı sosyal sermaye ile köprü kuran sosyal sermaye arasında bir ayırım yapılır (Putnam, 2000). Bağlayıcı sosyal sermaye, çok fazla yeni bilgi vermeyen güçlü ilişkileri (güçlü aile ve dostluk bağları) ifade eder. Bağlayıcı sosyal sermayenin dezavantajı, bu bağlantıların ve ağların "dış dünya"ya düşman olabilmesidir. Öte yandan, köprü kuran sosyal sermaye daha geniş toplumsal ilişkilere (akrabalık, etnik köken veya sınıfsal bağı olmayan) diğer bireylerle olan ilişki ve ağları kapsamaktadır ve yeni iş bulma, fırsat ve imkânları yaratan yeni bilgiler veren zayıf bağları ifade eder (Granovetter, 1973). O halde bireylerin sosyal sermayeleri ekonomik imkânlarının artmasına, yeni iş ve olanaklara kavuşmasına ve dolayısıyla hayata olan umutlarının artmasına neden olmaktadır.

Göçmenlerin veya diğer dezavantajlı grupların buldukları mahalde ilişki kurma biçimleri sosyoekonomik statüsünün tezahürüdür. Yüksek oranda bireysel ağlara sahip ve sosyal katılım gösteren veya bireysel ilişkileri sınırlı ve sosyal gruplara katılım göstermeyen bireylerin potansiyel veya mevcut fırsat ve imkânlardan faydalanma düzeyleri de birbirinden farklı olacaktır. İlk olarak, düşük sosyoekonomik statüye (gelir, iş, eğitim) sahip bireylerin (özellikle göçmen veya altsınıflara mensup) daha az gelişmiş kişilerarası becerileri, daha az sosyal etkileşimleri, kurumlara ve etkinlik faaliyetlerine daha az erişimleri olduğu için formal, resmi veya enformel oluşumlara katılma olasılıkları daha düşüktür (Dekker, 2007). Sosyal sermayenin bir boyutu olan katılım ve sosyal ağlara dâhil olmakta düşüklük; yerel faaliyetlere, politik çalışmalara, organizasyonlarda çalışmaya ve yerel makamlarla iletişime daha az dâhil olmaya yol açar (Vanecko, 1969; Staeheli & Clarke, 2003). Zamanla göçmenlerin veya dezavantajlı grupların sosyoekonomik statülerinin yükselmesiyle birlikte sosyal ve politik katılımlara yüksek oranda dâhil olunmakta ve sosyal ilişki ağları daha yüksek oranda kullanılmaktadır. Böylece topluluğu oluşturan farklı kökenden veya sosyoekonomik yapıdan gelen bireylerin birbirlerine olan güvenleri de artmaktadır (Dekker, 2007).

Bu çalışma göçmenler veya diğer dezavantajlı gruplarda sosyal umudun sosyal kaynaşma, sosyal sermaye ve ekonomik beklentilere erişim olasılığıyla doğru orantılı olduğunu savunmaktadır. Bu savı test etmek için Türkiye'ye Ukrayna üzerinden göç eden halklardan biri de Ahıska Türkleri seçilmiştir. Ahıska Türkleri (Akalsikhe), Gürcistan Devleti'nin toprakları içinde yer alan Tiflis'in 150 km batısında Ardahan, Çıldır ve Posof'a komşu olan topraklarda yaşarlarken bir bölümü siyasi ve askeri nedenlerle Ukrayna'nın Kırım Bölgesi'ndeki şehirlere sürgün edilmiştir (Hasanoğlu, 2016). Rusya Federasyonu'nun 2014 yılında Kırım'ı işgal ve ilhak etmesiyle Rus ve Ukrayna kökenli halklar arasında çatışmalar başlamıştır. Ahıska'dan Kırım'a yerleştirilmiş Ahıska Türkleri yeni bir çatışma ve yıkımla karşı karşıya kalmıştır (Akpınar, 2016). Bir savaşın ortasında kalan Ahıska Türkleri Türkiye'ye göç etmek istemişlerdir. Ahıska Türklerinin Kabulü ve İskânına Dair 3835 Sayılı Kanun gereğince üç binin üzerinde Ahıska Türkü Erzincan'ın Üzümlü ilçesine yerleştirilmiştir. Çalışmanın evrenini Erzincan İli Üzümlü İlçesinde mukim Ahıska Türkleri oluşturmuştur. Üzümlü yerleşkesindeki Ahıska Türkleri arasından tesadüfi örneklem yöntemiyle 269 kişiden oluşan örneklem grubuyla, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Etik Kurulu'nun 25/07/2022 Tarih, 07/05 Protokol No'lu kararıyla alınan etik izinle bir anket çalışması yapılmıştır. Çalışmanın nicel verileri bu çalışmadan elde edilmiştir. Yapısal Eşitlik Modellemesinin kullanıldığı çalışma nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma bir metot benimsemiştir.

Çalışma, nüfusunun yaklaşık %10'undan fazla göçmen barındıran bir ülke olan Türkiye açısından göçmenler ve diğer dezavantajlı grupların sosyal umut ile sosyal sermaye, sosyal kaynaşma ve ekonomik beklentileri arasında ilişkiyi tespit etmeye çalışması açısından önemlidir.

1. Materyal ve Metot

1.1. Materyal

Çalışmanın nicel materyalini, Erzincan Üzümlü İlçesi'nde mukim Ahıska Türkleriyle yüz yüze gerçekleştirilen anket çalışmasından elde edilen birincil yatay kesit verileri oluşturmaktadır. Sosyal umudun ölçümlendiği çalışmanın anket katılımcıları, 269 Ahıska Türkünden oluşmaktadır. Çalışmada analizler Yapısal Eşitlik Modeli ile yapılmıştır. Paket program olarak LISREL 8.72 ve

SPSS 21 kullanılmıştır. Çalışmanın temel hipotezi: sosyal umut ile sosyal kaynaşma, sosyal sermaye ve ekonomik beklentiler arasında pozitif yönlü ve yüksek bir ilişki mevcuttur.

1.2. Metot

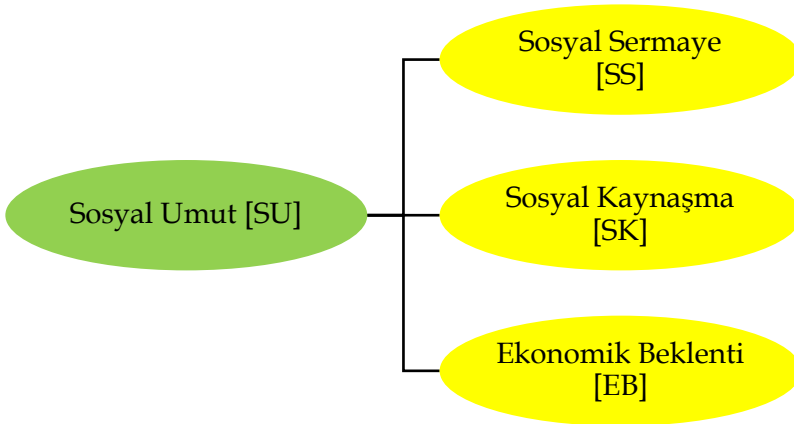
Yapısal Eşitlik Modeli, anket yöntemiyle veya farklı tekniklerle elde edilen gözlenen (ölçülen) değişken ve gizil (ölçülemeyen) değişkenler arasındaki nedensel ve korelasyonel ilişkilerin test edilmesini olanaklı kılan istatistik yöntemidir (Keskin & Keleş, 2018). Yapısal Eşitlik Modeli hipotetik bir modelde yer alan gizil değişkenler arasında bir nedensel yapının olduğunu kabul eder. Gözlemlenen (ölçülen) değişkenler, anket sorularından elde edilen puanları içerebilir veya başka istatistikî yöntemlerle elde edilmiş olabilir. Bireysel gözlemlenen değişkenler, göstergeler, açık öğeler, anket öğeleri, farklı kaynaklarda öğeler, ölçüler veya diğer terimler olarak adlandırılabilir. Gizil değişkenleri ölçmek için kullanılan gözlenen değişkenler toplu olarak bir ölçek, alt ölçek, araç, ölçü ve anket gibi isimlendirilebilir ve gözlenen değişkenler, ham veri (data) şeklinde yer alır (Bowen & Guo, 2011).

Yapısal Eşitlik Modeli analizinin birinci amacı, araştırma hipotezini doğrulamak için değişkenlerin gözlemlenen ortalamalarını, varyanslarını ve kovaryanslarını kullanmaktır. Hipotezler, hipotetik modelde gizil değişkenler arasında ilişkilerin yönü ve etkisini ifade eder ve gözlemlenen değişken sayısından daha küçük bir dizi faktör yükleri, regresyon yolları gibi yapısal parametreyle ortaya konulur. Eşanlı denklem modelleri olarak da bilinen yapısal eşitlik modelleri geleneksel çok değişkenli doğrusal modelden farklı olarak, bir regresyon denklemindeki bağımlı değişkeni, başka bir denklemde bir bağımsız değişken olarak görünebilir. Yapısal Eşitlik Modelindeki değişkenler, doğrudan veya araçlar olarak diğer değişkenler aracılığıyla karşılıklı birbirini etkileyebilir. Yapısal eşitlik modeli denklemlerinde, değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri tespit etmek amaçlanmaktadır (Fox, 2002). Yapısal Eşitlik Modelinin varsayımları; 1) gözlenen değişkenlerin çok değişkenli normal dağılıma sahip olduğu, 2) gizil değişkenlerin çok değişkenli normal dağılıma sahip olduğu, 3) gizil değişkenler arasında ve gözlenen ve gizil değişkenler arasında doğrusal ilişkilerin olduğu, 4) aykırı değerlerin var olduğu, 5) hata terimlerinin korelasyonsuz olduğu, 6) çoklu doğrusal bağlantı sorunununun

olmadığı ve 7) yeterli örneklem büyüklüğünün olduğu şeklindedir (Keskin & Keleş, 2018).

1.3. Çalışmanın hipotetik modeli ve gizil değişkenleri

Çalışma, göçmenlerin veya dezavantajlı grupların buldukları toplum içinde sosyal umutlarını ölçmeği amaçlamıştır. Çalışma evrenini Erzincan İli Üzümlü İlçesi'nde mukim Ahıska Türkleri oluşturmaktadır. Hipotetik modelde bağımlı dışsal gizil değişken Sosyal Umut [SU] olarak kabul edilmiş ve Sosyal Umut üzerine etki eden içsel gizil değişkenler; Sosyal Sermaye [SS], Sosyal Kaynaşma [SK] ve Ekonomik Beklentiler [EB] olarak belirlenmiştir. Sosyal Umut hipotetik modeli Şekil 1.1'de yer almaktadır.

Şekil 1.1. Sosyal umut hipotetik modeli

1.3.1. Sosyal Umut [SU]

Sosyal Umut, dezavantajlı gruplar veya muhacirlerin gelecek hakkında iyimser duygular içerisinde olmaları, yaşamlarının daha güzel hale geleceğine inanmalarını ifade eden bir kavramdır (Pine, 2014). Post-endüstriyel, post-Fordist küreselleşme sonrası, "postmodernitenin koşulu" olarak tanımlanan örgütlü hareketler -özellikle emeğin örgütlenmesi- sosyal eşitsizlikleri ortadan kaldırmada umudun artmasına neden olmuştur (Harvey, 1989). Sosyal umut biçimlerini besleyen örgütlenme yolları ve bu örgütsel biçimler aracılığıyla ifade edilen işçi sınıfı ve göçmen halklar kolektif davranış biçimleriyle kendini geliştirme ve daha iyi yaşam şartlarına sahip olma yolunda umut bes-

leyebilir. Karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma etiğine dayanan ve kolektif sosyal umudu besleyen örgütlenme biçimleri göçmenler ve dezavantajlı gruplar için önemlidir (Brown, 2013). Sosyal umut; geleceğe karşı kaygının olmadığı ve optimist duyguları ifade eder. Sosyal Umut ölçeği likert yapıdadır ve “Kesinlikle katılmıyorum=1, Katılmıyorum =2, Orta derecede katılıyorum =3, Katılıyorum =4 ve Kesinlikle katılıyorum =5 puan üzerinden puanlandırılmıştır. Ölçekte üç anket sorusu bulunmaktadır. Sorular:

- U1 Burada yaşantımdan memnun olacağımı umut ediyorum
- U2 Burada yaşantım zamanla olumlu yönde değişecektir
- U3 Burada gelecek kaygısı duymayacağım

1.3.2. Sosyal Sermaye [SS]

Sosyal sermaye; bir topluluk içerisinde bireylerin ortak hedeflere ulaşmak için birlikte daha etkili bir şekilde hareket etmelerini sağlayan sosyal yaşamın özellikleri, ağlar, normlar ve güveni ifade etmektedir (Putnam, 1995). Sosyal normlar ve ağlar topluluğun büyük kısmını birbirine bağlarsa ve altta yatan sosyal ayrımları aşmayı başarır, o zaman gelişmiş işbirliğinin daha geniş çıkarlara hizmet etmesi muhtemeldir. Bu tür sosyal normlar ve ağlar, yüz yüze etkileşimi içeren çeşitli sivil katılım ve sivil faaliyet biçimlerine katılım yoluyla yaratılır ve güvene yönelik daha fazla eğilim üretir. Sosyal sermaye, diğer sermaye biçimleri gibi, gelecekteki faydaları içinde barındıran bir stok kaynak olarak ele alınabilir (Krishna, 2000), ancak diğer birçok stok kaynağının aksine, kullanıldıkça eskimez ve azalmaz (Ostrom, 1996).

Sosyal sermaye, sivil katılım ve ilişki ağlarıyla bireylerin tanıma ve tanınma sonucu bir dizi güven göstergesini de ifade etmektedir (Mohan & Mohan, 2002). Bireylerin, kendi çevresinden diğer bireylere, sivil ve resmi kurumlara ve diğer yurttaşlara duydukları güven düzeyinin tespitinin sosyal sermayeyi ölçmenin en iyi yolu olduğuna inanılmaktadır (Halpern, 1999). Sosyal Sermaye ölçeği de likert yapıdadır ve “Kesinlikle katılmıyorum=1, Katılmıyorum =2, Orta derecede katılıyorum =3, Katılıyorum =4 ve Kesinlikle katılıyorum =5 puan olmak üzere puanlandırılmıştır. Ölçekte on bir anket sorusu bulunmaktadır. Sorular:

- S1 Buradaki insanlarla pek çok ortak yönümüz vardır

S2 Üzümlü'nün insanına itimat edilir.

S3 Alışverişlerimi genelde Üzümlü esnafından yaparım.

S4 Üzümlü halkı verdiği sözü yerine getirir.

S5 Üzümlü halkı kimsenin hakkını yemez.

S6 Üzümlü'de antlaşmalar adilce olur.

S7 Üzümlü halkı bana karşı dürüştür.

S8 Üzümlü halkına karşı güçlü bir bağlılık duygusu hissediyorum.

S9 Komşularla olan ilişkim gündelik hayatımın bir parçasıdır

S10 Burada kendimi güvende hissediyorum.

S11 Buradaki arkadaşlarım güvenilir kişilerdir.

1.3.3. Sosyal Kaynaşma [SK]

Sosyal kaynaşma; bir toplum içerisinde bireylerin üyelik, bağlılık ve aidiyet ile ilgili tutum ve davranışlarını vurgular. Bireylerin sosyal kaynaşması bir bağlılık gerektirir ve bağlılık; bireyleri buldukları gruplar içinde tutan güçler olarak tanımlanmaktadır (Moreno & Jennings, 1938). Yine sosyal kaynaşma bir topluluk içerisinde veya bir grupta kabul görmek için üyeler üzerinde etkili olan kuvvetlerin toplam alanı olarak ifade edilmektedir. Burada vurgu neden-sonuç mekanizmalardan sonuç değişkenine kaymakta ve bağlılık; üyelerin bir grupta kalmalarına etki eden bileşke kuvvetler veya üyeler için bir grup üyeliğinin çekiciliği olarak tanımlanmaktadır (Festinger, Schachter, & Back, 1950). Sosyal kaynaşmayı ifade eden aidiyet ve bağlılıkta sosyal kimliğin inşasına yönelik iki yaklaşım arasında ayırım yapılmaktadır. Bunlardan ilki olan özdeşleşme yaklaşımında, bağlılığın, göçmen veya altınıftan bireylerin dâhil olmak istediği gruba ait davranış kalıplarına yol açan bir sosyal grupla özdeşleşmenin sonucu olduğunu ileri sürer. Böylece sosyal kimlik, grubun daha belirgin sosyal kategorileri ile benliğin kategorik olarak tanımlanmasından gelir. Bu kategorilerle ilişkili değerli ve duygusal anlamlar içerir. Özdeşleşme, grup içi benzerlikler ve grup dışı farklılıklara ilişkin algıyı vurgulamaya hizmet eder. Grupla özdeşleşen kişinin grup davranış kalıplarını benimsemesini destekler (Turner, 1990; Uzzell, Pol, & Badenas, 2002). İkinci yaklaşım yerleşimle ilgili

çevresel davranıştır. Grup ve birey için olumlu bir değer olmaya hizmet ediyorsa -sürdürülebilirlikle ilgili olanlar gibi- çevresel davranış yaklaşımında da kaynaşma sağlanabilir (Uzzell, Pol, & Badenas, 2002). Sosyal kaynaşma bireyin kendini sonradan dâhil olduğu topluluk veya gruba ait hissetmesi ile sağlanmaktadır. Sosyal Kaynaşma ölçeği yine likert yapıdadır ve “Kesinlikle katılmıyorum=1, Katılmıyorum =2, Orta derecede katılıyorum =3, Katılıyorum =4 ve Kesinlikle katılıyorum =5 puan olmak üzere puanlandırılmıştır. Ölçekte beş anket sorusu bulunmaktadır. Sorular:

K1 Kendimi buraya ait hissediyorum

K2 Bir ömür burada yaşamak istiyorum

K3 Burada rahat bir yaşamım var

K4 Burada kendimi değerli hissediyorum

K5 Burayı seviyorum

1.3.4. Ekonomik Beklenti [EB]

Göç hadisesi genellikle yüksek beklentiler ve sosyal statü ile bağlantılı olarak ele alınır ve göç kararı vermenin, varış yerindeki ücretler ve istihdam fırsatları gibi işgücü piyasası koşulları hakkında bilgilere sahip olunmasına dayandığı varsayılır (Jung, 2021). Bu düşünce ve varsayımın önde gelen savunucuları, göçmenlerin ücretleri ve istihdam fırsatlarını varış yeri ve menşee yerinde karşılaştırdığı ve hareket maliyetlerini göz önünde bulundurarak beklenen net getiriyi ölçtüğü, mikroekonomik bireysel seçim modeli gibi neoklasik teorisyenleridir. Göçmenlerin, beklenen en yüksek net getiri nedeniyle gidecekleri yeri seçmeleri beklenecektir (Harris & Todaro, 1970). Bununla birlikte, göç kararları yalnızca ekonomik değildir. Siyasal veya farklı nedenlerden dolayı göç edenler geçinmek, bir iş sahibi olmak, ailelerine yetecek bir gelir sahibi olmak ve az bir refaha bile razı olurlar. Göçmenler iş ve konut piyasalarının ekonomik sinyallerine yanıt vererek bireysel ilerlemeyi seçen “akılcı bir ekonomik adam” olarak ya da kendi sınıf konumunun sanal bir tutsağı olarak görülmekte ve bu nedenle güçlü yapısal ekonomik güçlere tabi olduğu ve kapitalist birikim mantığıyla hareket ettiği varsayılmaktadır (Halfacree, 2004). Ekonomik Beklenti ölçeği de likert yapıdadır ve “Kesinlikle katılmıyorum=1, Katılmıyorum =2, Orta derecede katılıyorum =3, Katılıyo-

rum =4 ve Kesinlikle katılıyorum =5 puan olmak üzere puanlandırılmıştır. Ölçekte beş anket sorusu bulunmaktadır. Sorular:

E1Ekonomik durumum burada daha iyiye gidiyor

E2İş imkânları burada daha iyi

E3Burada geçim daha kolaydır

E4Burada refah seviyesi yüksektir

E5Buranın bana ve aileme ekonomik ve sosyal katkısı daha fazla olacaktır

2. Bulgular ve Tartışma

2.1. Sosyoekonomik ve Demografik Bulgular

Göçmen bireylerin Sosyal Umut ve sosyal umudu etkileyen faktörleri konu alan çalışmanın 269 anket katılımcısının demografik yapısı Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1: Sosyal umut çalışmasında katılımcılarının demografik özellikleri

Yaş	n (Frekans)	Oran %
20-29	65	24,2
30-39	88	32,7
40-49	56	20,8
50-59	34	12,6
60 ve üzeri	26	9,7
Toplam	269	100
Cinsiyet		
Kadın	131	48,7
Erkek	138	51,3
Toplam	269	100
Eğitim		
İlkokul	36	13,4
Ortaokul	93	34,6
Lise	84	31,2
Ön lisans	24	8,9
Üniversite	25	9,3

Yüksek lisans	7	2,6
Toplam	269	100,0
Medeni durum		
Bekar	66	24,5
Evli	203	75,5
Toplam	269	100,0
Çocuk sayısı		
Çocuk yok	47	17,5
Tek çocuk	39	14,5
2 çocuk	58	21,6
3 çocuk	68	25,3
4 ve üstü	57	21,2
Toplam	269	100,0

Tablodan görüldüğü üzere her yaşta yetişkin anket katılımcısı bulunmaktadır. Evli ve aile sahibi katılımcı sayısı %75'in üzerindedir. Katılımcıların çoğunluğu 2 ve daha fazla çocuk sahibidir.

2.2. Yapısal Eşitlik Modeli Doğrulayıcı ve Açıklayıcı Faktör Analizi

Yapısal Eşitlik Modeli kullanılarak doğrulayıcı ve açıklayıcı faktör analizleri yapılabilmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmasındaki temel amaç, gözlenen değişkenlerle gizil değişkenler arasında nedensel ve çoklu regresyon analizi yapmaktır (Bordens & Abbott, 2014). Böylece doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile hipotetik modelle kurulan teorik ilişki yapısı, kesit verilerden sağlanan gözlenen değişkenler ile bu gözlenen değişkenlerle ölçülen gizil değişkenler arasındaki ilişkileri test etmek için kullanılır. Yani DFA modelleri ile hipotetik bir modelde yer alan parametreler arasındaki ilişkiler gözlenen değişkenlerle açıklamaya çalışılır (Weston & Gore Jr, 2006).

Çalışmada DFA için LISREL 8.72 paket programı kullanılmıştır ve modelde yer alan gözlenen değişkenlerin "standardize edilmiş faktör yük değerleri" ve "t" değerleri hesaplanmıştır. Yine gizil değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları, "t" değerleri ve "R²" değerleri de ölçülmüştür. Yine anket çalışmasından elde edilen kesit verilerden SPSS 21 istatistik programı kullanılarak Cronbach's Alpha Katsayısı, her bir gözlenen değişkenin ortalaması ve standart sapması hesaplanmıştır. Tablo 2.2'de modelde yer alan gözlenen de-

ğişkenlerin kodu, ankete verilen cevapların sayısal ortalaması, standart sapması, DFA ile ölçülen standardize edilmiş faktör yük değerleri ve “*t*” değerleri toplu olarak verilmiştir.

Tablo 2.2. Gözlenen değişkenlere ait istatistiki değerler

Gözlenen Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	<i>t</i> değeri	Standardize edilmiş faktör değerleri	Cronbach's Alpha Değeri
Sosyal Umut [SU]					
U1	3,2020	1,09617	10,59	0,63	0,943
U2	3,3547	1,10459	14,07	0,80	0,942
U3	3,0049	1,17101	13,56	0,77	0,941
Sosyal Sermaye [SS]					
S1	2,9261	1,12991	9,18	0,54	0,942
S2	2,8522	1,14660	12,60	0,69	0,941
S3	3,2315	1,19429	9,38	0,55	0,943
S4	2,6355	1,13239	13,53	0,74	0,942
S5	2,6207	1,17691	15,66	0,81	0,941
S6	2,6010	1,16185	15,79	0,82	0,940
S7	2,8079	1,19717	15,18	0,79	0,940
S8	2,8571	1,18751	13,52	0,73	0,941
S9	3,4532	1,09974	9,36	0,55	0,942
S10	3,7586	1,12833	8,90	0,53	0,941
S11	3,5961	1,16652	7,13	0,44	0,943
Sosyal Kaynaşma [SK]					
K1	3,4384	0,96979	12,93	0,72	0,942
K2	3,2217	1,17529	14,85	0,79	0,941
K3	3,3448	1,16861	14,73	0,79	0,941
K4	3,3892	1,09963	13,95	0,75	0,940
K5	3,6158	1,11255	12,18	0,69	0,941
Ekonomik Beklenti [EB]					
E1	3,0837	1,12922	15,03	0,79	0,940
E2	2,8719	1,32506	13,16	0,72	0,941
E3	2,9409	1,06076	14,91	0,79	0,941
E4	3,0542	1,03981	12,94	0,72	0,940

E5 3,1773 1,12050 14,67 0,78 0,940

DFA modelinde yer alan gözlenen değişkenlerin “t” değerleri ± 1.96 büyüktür ve %5 önem seviyesinde istatistikî olarak önemli bulunmuştur. Ki-kare/serbestlik derecesi (X^2/df) değeri 2,64, p değeri $p < 0.0000$ ve RMSEA değeri 0,078 olarak bulunmuştur ve modelle gözlenen değişkenler arasında iyi bir uyumun olduğu saptanmıştır. Gözlenen değişkenlerin Cronbach’s Alpha değerleri 0.900 üzerinde tespit edilmiş ve ölçüklerin yüksek güvenilirlikte olduğu saptanmıştır.

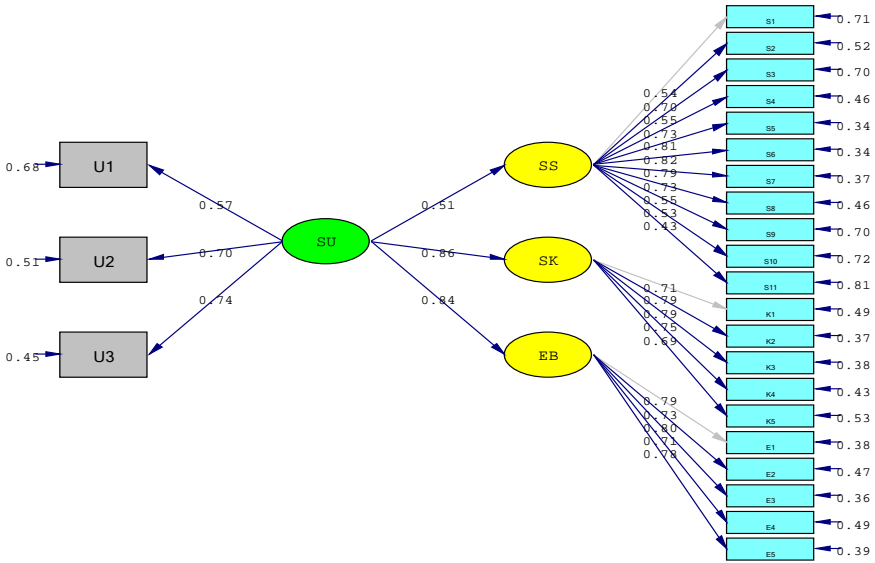
DFA ile gizil değişkenler arasında korelasyon, “R²” ve “t” değerleri de hesaplanmıştır. Gizil değişkenler arasında güçlü bir korelasyon olduğu ve bu korelasyonun %95 güven sınırları içerisinde önemli olduğu görülmüştür. Tablo 2.3’te gizil değişkenler arasındaki korelasyonel ilişki verilmiştir.

Tablo 2.3. Gizil değişkenlerin korelasyonel ilişkisi

SU	SS	SK	EB
1.00			
0.44 (0.06) 7.33	1.00		
0.74 (0.04) 17.53	0.41 (0.06) 6.92	1.00	
0.69 (0.05) 15.08	0.53 (0.05) 10.25	0.80 (0.03) 25.09	1.00

Açıklayıcı faktör analizi (AFA) ile gizil değişkenler arasındaki açıklayıcı ve nedensel ilişkiler araştırılır. AFA gözlenen ve gizil değişkenleri bir model içerisinde bütün olarak birleştirir ve gizil değişkenler arasındaki ilişkiyi gösteren regresyon değerleri gözlenen değişkenler tarafından belirlenir (Raykov & Marcoulides, 2006). Bütünleşik bir model olarak AFA; bağımlı ve bağımsız değişken içermesiyle kanonik korelasyonu yönünü ve değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri tanımlaması regresyon analizini yönünü kapsar (Tabachnick, Fidell, & Ullman, 2007).

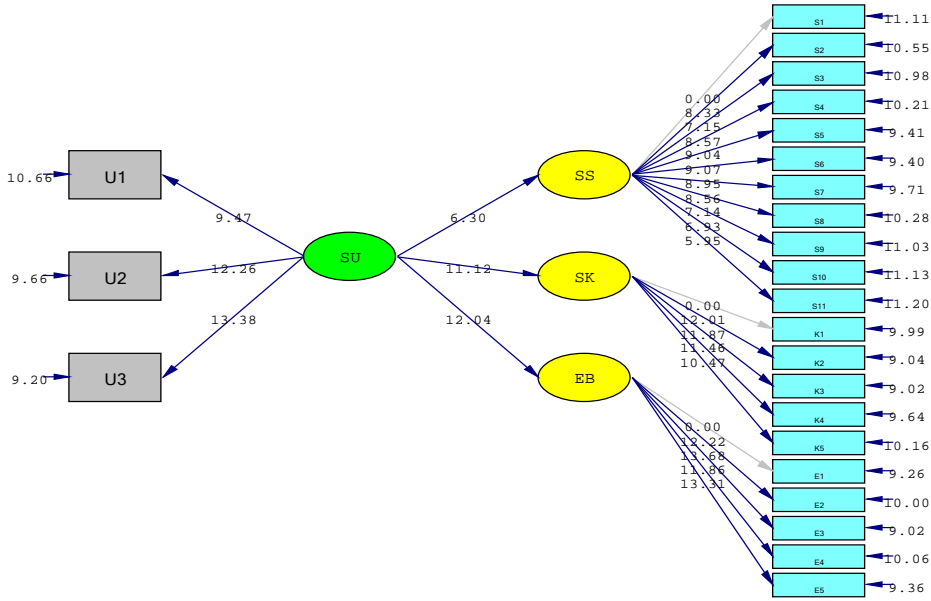
Çalışmada Sosyal Umud [SU] üç gözlenen değişkenle ölçülmüştür. Sosyal Umudu etkileyen üç içsel gizil değişken öngörülmüştür. Bu değişkenler; Sosyal Sermaye [SU], Sosyal Kaynaşma [SK] ve Ekonomik Beklentiler [EB] olarak belirlenmiştir ve bir modelle üç içsel gizil değişkenin dışsal kabul edilen "Sosyal Umud" gizil değişkenini hangi yönde ne kuvvette etkilediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Şekil 2.1'de sosyal umut yapısal modeli yani AFA sonuçları verilmiştir.

Chi-Square=658.18, df=249, P-value=0.00000, RMSEA=0.078

Şekil 2.1: Sosyal umut AFA modeli

Şekil 2.2'de Sosyal umut yapısal modeli (AFA) "t" değerleri ölçümü yer almaktadır. Modelde yer alan gizil ve gözlenen bütün değişkenlerin "t" değerleri ± 1.96 'dan büyük olduğu için %5 önem seviyesinde istatistikî olarak önemli bulunmuştur.

Chi-Square=658.18, df=249, P-value=0.00000, RMSEA=0.078

Şekil 2.2: Sosyal umut AFA modeli “t” değerleri

Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) sonuçları çalışma evreni olan Ahıska Türklerinde yüksek derecede sosyal umudun varlığını tespit etmiştir. “Sosyal Umut” [SU] dışsal gizil değişkeninin gözlenen değişkenleri sırasıyla; “U1- Burada yaşantımdan memnun olacağımı umut ediyorum ($\lambda = 0,57$; $t = 9,47$), “U2- Burada yaşantım zamanla olumlu yönde değişecektir ($\lambda = 0,70$; $t = 12,26$)” ve “U3- Burada gelecek kaygısı duymayacağım ($\lambda = 0,70$; $t = 6,46$)” olarak bulunmuştur. İçsel gizil değişkenlere ait gözlenen değişkenlerce belirlenmiş vektörün katsayısı veya gözlenen değişkene ait standardize edilmiş faktör yük değeri olan λ (lambda) değerleri ve “t” değerleri pozitif yönde ve yüksek değerdedir.

Yine açıklayıcı faktör analizi (AFA) -Şekil 2.1 ve Şekil 2.2’de görüldüğü gibi- çalışmanın konusunu teşkil eden “sosyal umut” dışsal gizil değişkeni ile sosyal sermaye, sosyal kaynaşma ve ekonomik beklenti içsel gizil değişkenleri (faktörleri) arasında çok yüksek düzeyde ve pozitif yönlü ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur.

“Sosyal Sermaye (SS)” içsel gizil değişkeni “Sosyal Umut (SU)” dışsal gizil değişkenini pozitif yönde ve çok yüksek düzeyde ($\gamma = 0,51$; $t = 6,30$) etkilemektedir. Burada ($\gamma = \text{gama}$), içsel gizil değişkenler arasında vektörün katsayısıdır ve pozitif yönde, yüksek bir değerdedir. “Sosyal Sermaye” içsel gizil değişkeninin en önemli gözlenen değişkenleri “S5- Üzümlü halkı kimsenin hakkını yemez ($\lambda = 0,81$; $t = 9,04$)” ve “S6- Üzümlü’de antlaşmalar adilce olur ($\lambda = 0,82$; $t = 9,07$)” olarak hesaplanmıştır.

“Sosyal Kaynaşma (SK)” içsel gizil değişkeni “Sosyal Umut (SU)” dışsal gizil değişkenini pozitif yönde ve çok yüksek düzeyde ($\gamma = 0,86$; $t = 11,12$) etkilemektedir. “Ekonomik Beklenti” içsel gizil değişkeninin en önemli gözlenen değişkeni “K2- Bir ömür burada yaşamak istiyorum ($\lambda = 0,79$; $t = 12,01$)” ve “K3- Burada rahat bir yaşamım var ($\lambda = 0,79$; $t = 11,87$)” olarak tespit edilmiştir.

“Ekonomik Beklenti (EB)” içsel gizil değişkeni “Sosyal Umut (SU)” dışsal gizil değişkenini pozitif yönde ve çok yüksek düzeyde ($\gamma = 0,84$; $t = 12,04$) etkilemektedir. “Ekonomik Beklenti” içsel gizil değişkeninin en önemli gözlenen değişkeni “E3- Burada geçim daha kolaydır ($\lambda = 0,80$; $t = 13,68$)” ve “E5- Buranın bana ve aileme ekonomik ve sosyal katkısı daha fazla olacaktır ($\lambda = 0,78$; $t = 13,31$)” olarak bulunmuştur.

Uyum indeksleri model ile veriler arasında uygunluğu test etmek için kullanılmaktadır. Modelin uyum indeksleri referans değerlere ne kadar yakınsa model ile modeli ölçmek için kullanılan veriler arasında o derece iyi unum söz konusudur (Kline, 2015). Teorik modelde yer alan değişkenler arasında ilişkilerin modeli ölçmek için kullanılan veri setince ne ölçüde desteklenip desteklenmediği uyum indeksleri tarafından ortaya konulmaktadır (Keskin & Keleş, 2018). Elde edilen uyum indeks değerleri referans değerler içerisinde olmalıdır. Tablo 2.3’te modelin uyum indeksleri yer almaktadır.

Tablo 2.3. Sosyal umut uyum indeksleri

Uyum indeksi	Model değeri	Referans Değerleri
χ^2/df	2,64	$0 \leq \chi^2 /sd \leq 5$
RMSEA	0.078	$0.00 \leq RMSEA \leq 0.10$

GFI	0.91	$0.90 \leq GFI \leq 1$
AGFI	0.88	$0.85 \leq AGFI \leq 1$
NFI	0.94	$0.90 \leq NFI \leq 1.00$
NNFI	0.96	$0.90 \leq NNFI (TLI) \leq 1.00$
RFI	0.94	$0.90 \leq RFI \leq 1.00$
CFI	0.97	$0.90 \leq CFI \leq 1.00$
IFI	0.97	$0.90 \leq IFI \leq 1.00$

Uyum indeksleri çalışmanın modeli ile veri setinin birbiriyle uyumlu olduğunu göstermektedir. İndeks değerleri kabul edilebilir referans değerleri içerisinde yer almaktadır.

Bu çalışma, göçmenler ve dezavantajlı gruplarda “sosyal umut”un var oluşunda “sosyal kaynaşma”, “sosyal sermaye” ve “ekonomik beklentilerin” karşılıklı ilişki ve etkileşimi, Ahıska Türkleri özelinde nicel bulgularla ortaya koymaktadır. Parametreler arasında nedensel mekanizmaları tartışmak için küresel düzeyde siyasal, sosyal ve ekonomik gelişmeleri ve bu gelişmelerin kitlesel göçler ve dezavantajlı gruplar üzerindeki etkisini geniş bir perspektiften görmek gerekir.

Uluslararası göç; mahiyeti, sebepleri, sonuçları ve konusu dikkate alınarak birçok sınıflandırmaya tabii tutulmuştur. Bu sınıflandırmalardan birisi uluslararası göçü zorunlu ve gönüllü göç şeklinde tasnif etmektedir (Koppenberg, 2012; Zetter, 2015). Bu sınıflandırmada, çeşitli nedenlerle ülkelerinde yerinden edilmiş kişiler sığınmacı, mülteci veya geçici misafir olarak bir ülkeden başka bir ülkeye taşınanlar zorunlu göçmen olarak kabul edilmekte, işgücü arz edenler dâhil olmak üzere farklı iktisadi, siyasal, bilimsel, sosyal veya başka amaçlarla hareket edenler gönüllü göçmen olarak kabul edilmektedir. Zorunlu göçmenler kendi ülkelerinde yaşadıkları zorluklar nedeniyle başka bir ülkeye göç etmekten başka bir seçeneğe sahip değilken, ikinci grup kişisel çıkar arayışıyla gönüllü olarak göç etmektedir (Wickramasinghe & Wimalaratana, 2016). Zorunlu göçmenler çok zorlu şartlar altında göç etmekte; baskı ve şiddete maruz kalabilmektedir. Göç ettikleri ülkelerde de zorlu şartlar onları beklemektedir. Ahıska Türkleri de bu kategoride yer almaktadır. Neo-liberalizmin gelir eşitsizliği, ekonominin her alanında olduğu gibi emek piyasasında da yoğun rekabetin varlığına neden olmaktadır. Zorunlu göç-

menlerin hayatta kalabilmeleri için yeni vatana ve insanlara tutunmaları ve bir iş bulup zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri gereklidir.

Göçmenler ve dezavantajlı grupların toplum içinde daha iyi bir gelecek algısını ifade eden, zaten potansiyel olarak var olan sosyal umut, şimdinin hamileliğinde, yaşanan bütün eşitsizliklerin belirleyici güçlerinin geçersiz kılınabileceği beklentisidir (Hage, 2003). Toplum, sosyal fırsatların dağılımı için bir mekanizma ve kapsadığı nüfus arasında sosyal umudun bir dağıtıcısı olarak işlev görür. Sosyal sermayesi yüksek bireyler sosyal fırsatlara ulaşmada diğer bireylere göre daha fazla imkân ve şansa sahiptir (Bourdieu & Wacquant, 2013). Sosyal kaynaşma göçmen veya dezavantajlı bireyleri toplumla bütünleştirir (Moreno & Jennings, 1938). Toplumla kaynaşmış ve sosyal sermaye sahibi bireyler ekonomik beklentilerini kolayca gerçekleştirebilir ve sosyal umutlarının varoluşunu devam ettirebilir. Böylece sosyal umut, göçmen veya dezavantajlı bireylerin kendilerini gerçekleştirebilmesi için toplumsal yolların oluşmasını sağlayabilir (Farran, Herth, & Popovich, 1995). Sosyal yaşam alanı içinde, sosyal umudu beslemek, demokrasi, sevgi, şefkat, dostluk ve benzeri güçlerin serbestçe büyümesini sağlar. Aksi durum saldırganlık, nefret ve güvensizliğin önünü açar (Hage, 2003). Türkiye gibi yoğun göçmen barındıran bir ülkede sosyal umudun varlığı sadece göçmenler ve dezavantajlı grupların iyimser gelecek beklentilerinin varlığı için değil tüm toplumun barış, huzur ve refah içerisinde yaşayabilmesi için elzemdir. Bu çalışma çıkarımlarıyla daha önce yapılmış nitel ve nicel çalışmaların bulgu ve çıkarımlarıyla örtüşmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Göçmenler veya dezavantajlı grupların sosyal umutlarını Türkiye'ye mülteci olarak göç etmiş olan Ahıska Türkleri özelinde ölçmeyi hedef edinmiş bu çalışma, hipotetik bir model vasıtasıyla soyut ve nitel bir kavram olan "sosyal umut" anket yöntemiyle elde ettiği verilerle somut ve nicel bir yapı içerisinde ölçmeye ve yorumlamaya çalışmıştır. Rusya Federasyonu ve Ukrayna Devleti arasında Kırım'ın ilhakıyla ilgili çıkan savaşla birlikte Ukrayna Ahıska Türkleri Vatan Cemiyeti Ahıska Türklerinin Türkiye'de iskânı doğrultusunda harekete geçmiş ve başta savaş bölgesinde yaşayanlar olmak üzere,

677 ailenin Türkiye'ye kabul edilmesi sağlamıştır. Bu süreçte, Erzincan'ın Üzümlü İlçesine üç binin üzerinde Ahıska Türkü yerleştirilmiştir.

Bir amaca ulaşma çabasında farklı iki düşünme pratiğini içeren öğrenilmiş bir düşünme modeli olan "umut"; bir dizi inanç ve iyimserlik durumudur. Umut, arzu edilen bir hedefin bireyler için önem derecesinin yüksekliğinde ve bu amacın gerçekleştirilmesi mümkün olduğunda ortaya çıkmaktadır.

Umut, ekonomi politiğin ve göç rejimlerinin sorularını, göç projelerini besleyen kolektif sosyal tahayyüllerini ve özlemlerini analiz etmede, başka bir deyişle hareketlilik paradoksunun sosyal etkilerini incelemek için verimli bir analitik çerçeve oluşturmaktadır. Umudun doğası, kolektif ve sosyal boyutlarına ve bunların belirli toplumlar ve gruplar içindeki iyi ve anlamlı yaşam ve geleceğe dair sosyal hayaller ve kolektif vizyonlarla nasıl ilişkili olduğuna dikkat çeker.

Sosyal hayaller ve kolektif vizyonlarla örüntülü sosyal umut kavramı, iyi bir yaşama dair politik vizyonlara ve bu vizyonlara kimlerin dâhil edilip edilmediği sorusuna dikkat çekmektedir. Sosyal umudun gücü, mevcut yapısal kısıtlamalara ve eşitsizliklere rağmen, alt sınıfların yukarı doğru sosyal hareketlilik olasılığına ilişkin bir deneyimi sürdürme yeteneği sağlamaktadır. Göç, eşitsizliğin hüküm sürdüğü küresel dünyada ekonomik, sosyal, politik, askeri ve coğrafi koşulların tetiklediği bireylerin zorlaşan yaşam koşullarından algılanan fırsatlara ve iyi yaşam koşullarına doğru hareketliliği ifade etmektedir. Sosyal umut, devletin toplum içinde iyi yaşam ve olası başarı vizyonlarını nasıl ürettiğine ve dağıttığına odaklanan daha sınırlı bir umut biçimi oluşturur. Sosyal sınıflar arasında ve özellikle göçmen bireylerin geleceğe olan inanç ve umutlarını artırmada sosyal kaynaşma ve sosyal sermaye önemli birer faktör durumundadır. Sosyal sermaye ve sosyal kaynaşma sosyal, etnik ve sınıfsal eşitsizliklerin azaltılması veya ortadan kaldırılmasında birer manivela görevi görebilmektedir. Yine göçmen bireylerin veya alt sınıflardaki bireylerin geleceğe dair umutlu olmasında ekonomik beklentilerinin varlığı ve gerçekleşme ihtimali önemli etki etmektedir.

Çalışmanın amacı Ahıska Türkleri özelinde göçmenlerin sosyal umudunun varlığı ve sosyal sermaye, sosyal kaynaşma ve ekonomik

beklentilerin sosyal umut ile olan ilintisini ortaya koymaktı. Açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonuçları çalışma evreni olan Ahıska Türklerinde yüksek derecede sosyal umudun varlığını ortaya koymuştur. Ahıska Türkleri yerleştirildikleri Üzümlü İlçesi'nde yaşamlarından memnundur. Geleceğe dair bir kaygıları yoktur ve daha iyi bir gelecek umutları yüksektir.

Sosyal Sermaye ile Sosyal Umut arasında yüksek düzeyde bir ilinti olduğu tespit edilmiştir. Sosyal sermayenin belirleyicilerinden (gözlenen değişkenlerinden) "Üzümlü halkı kimsenin hakkını yemez" ve "Üzümlü'de antlaşmalar adilce olur" değişkenleri önemli bulunmuştur. Sosyal Kaynaşma ile Sosyal Umut arasında da pozitif yönde ve çok yüksek düzeyde bir ilinti tespit edilmiştir. Sosyal kaynaşmanın belirleyicilerinden "bir ömür burada yaşamak istiyorum" ve "burada rahat bir yaşamım var" en önemli değişkenlerdir. Yine Ekonomik Beklenti ile Sosyal Umut arasında pozitif yönde ve çok yüksek düzeyde bir etkileşim tespit edilmiştir. Ekonomik beklentinin gözlenen değişkenlerinden "burada geçim daha kolaydır" ve "buranın bana ve aileme ekonomik ve sosyal katkısı daha fazla olacaktır" değişkenleri en önemli gözlenen değişkenlerdir. Modelin uyum indeksleri referans değerler içerindedir ve model ile modeli ölçmek için kullanılan veriler arasında iyi unum söz konusudur.

Çalışma bulguları, nüfusunun yaklaşık %10'undan daha fazla göçmen barındıran bir ülke olan Türkiye açısından önemlidir. Göçmenler ve diğer dezavantajlı grupların sosyal umutlarının yüksek olması sosyal sermaye, sosyal kaynaşma ve ekonomik beklentileriyle doğru orantılıdır. Göçmenler veya dezavantajlı gruplar için sosyal umudun varlığı, toplum içinde daha iyi yaşam ve başarı vizyonlarına ulaşabilme fırsat ve imkânlarının varlığına işaret etmektedir. Böylece göçmenler ve altsınıflar bu fırsatlar sayesinde yukarı doğru sosyal hareketlilik, güvenlik veya sosyal tanınma şansı bulabilmektedir. Göçmenlerde veya altsınıflarda sosyal umudun varlığı, iyi bir yaşama dair politik vizyonlara dezavantajlı grupların dâhil edildiğinin de göstergesidir. Böylece sosyal umudun gücü, mevcut yapısal kısıtlamalara ve eşitsizliklere rağmen, alt sınıfların yukarı doğru sosyal hareketlilik yeteneği sağlamaktadır.

Göç, eşitsizliğin hüküm sürdüğü küresel dünyada ekonomik, sosyal ve politik açıdan zorlaşan yaşam koşullarından algılanan fırsatlara ve iyi yaşam

koşullarına doğru hareketliliği ifade etmektedir. Bu süreç sosyal umudun varlığıyla mümkündür. İyi ve anlamlı yaşam, geleceğe ilişkin sosyal hayaller ve kolektif vizyonlar göçmenler ve dezavantajlı gruplar için sosyal umut var oldukça anlam kazanacaktır. Çoğu göçmenler ve dezavantajlı gruplar için bu vizyonlar gerçekleştirilemese de, bu geleceğin ulaşılmaz olmadığına dair bir güven verir veya bu vizyonlara ulaşma fırsatları yaratır. Sosyal barış sosyal umutla gerçekleşebilir.

Türkiye, jeo-stratejik konumu ve tarihsel geçmişi nedeniyle göç alıp vermeye devam edecektir. Toplumsal barış, huzur ve refahın sürdürülebilmesi için toplumdaki tüm bireylerin gelecekte umutlu olması gereklidir. Bunun için;

- ✓ Ekonomik ve sosyal fırsatlardan tüm bireyler adil ve eşit olarak faydalanabilmelidir.
- ✓ Demokrasi tüm kurum ve kuruluşlarıyla işlevsel hale getirilmelidir.
- ✓ Sosyal sermayeyi desteklemek için toplumun tüm katmanları ve kamu kuruluşlarına olan güven duygusunu güçlendirmek gereklidir.
- ✓ Göçmenlerin sosyal kaynaşmalarını kolaylaştırıcı yapısal önlemler alınmalıdır.

Bu çalışma, yüzyıl önce bu vatanın bir parçası iken Birinci Dünya Savaşı neticesiyle ülkeden bölünmüş Ahıska topraklarında yaşayan Ahıska Türklerinin kendi öz yurtlarına dönmelerini ifade eden bir göçü ve sosyal umutlarını konu edinmiştir. Yani aynı soydan gelen insanların kaynaşma, beklenti ve umutlarını ortaya koymaktadır. Bu nedenle ülkede bulunan diğer göçmenler için bulguları ve sonuçları genellemek uygun olmayabilir. Sosyal umuda yönelik tüm göçmenleri kapsayacak bölgesel veya ulusal araştırmaların yapılması daha açıklayıcı sonuçlar verecektir.

Kaynakça

- Akpınar, E. (2016). Donetsk'ten Erzincan'a: Ahıska sürgünlerinin son göçü. *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu Bildiri Kitabı* (s. 13-40). içinde
- Asım, Ö. (1995). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Beauvais, C., & Jenson, J. (2002). *Social cohesion: Updating the state of the research* (Cilt 62). Ottawa: CPRN.

- Bloch, E. (1986). *The principle of hope*. Cambridge: MIT Press.
- Bordens, K., & Abbott, B. (2014). *Ebook: Research Design and Methods: A Process Approach*. McGraw Hill.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. J. G. (Ed.) içinde, *Handbook of theory and research for the sociology of education* (s. 241-258). New York and London: Greenwood Press.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. (2013). Symbolic capital and social classes. *Journal of classical sociology*, 13(2), 292-302.
- Bowen, N., & Guo, S. (2011). *Structural equation modeling*. Oxford University Press.
- Breznitz, S. (1986). The effect of hope on coping with stress. In *Dynamics of stress* (s. 295-306). içinde Boston MA: Springer.
- Brown, G. (2013). The revolt of aspirations: Contesting neoliberal social hope. *ACME: An International Journal for Critical Geographies*, 12(3), 419-430.
- Bruininks, P., & Malle, B. (2005). Distinguishing hope from optimism and related affective states. *Motivation and Emotion*, 29(4), 327-355. doi:10.1007/s11031-006-9010-4.
- Bury, S., Wenzel, M., & Woodyatt, L. (2016). Giving hope a sporting chance: Hope as distinct from optimism when events are possible but not probable. *Motivation and Emotion*, 40(4), 588-601.
- Cole, J., & Durham, D. (2008). *Figuring the future: Globalization and the temporalities of children and youth*. School for Advanced Research on the.
- Dekker, K. (2007). Social capital, neighbourhood attachment and participation in distressed urban areas. A case study in The Hague and Utrecht, the Netherlands. *Housing Studies*, 22(3), 355-379.
- Dekker, K., & Bolt, G. (2005). Social cohesion in post-war estates in the Netherlands: Differences between socioeconomic and ethnic groups. *Urban studies*, 42(13), 2447-2470.

- Farran, C., Herth, K., & Popovich, J. (1995). *Hope and hopelessness: Critical clinical constructs*. Sage Publications, Inc.
- Festinger, L., Schachter, S., & Back, K. (1950). Social pressures in informal groups; a study of human factors in housing. *A Study of A Housing Community Harper*, 27.
- Fine, B. (2000). *Social capital versus social theory: Political economy and social science at the turn of the millennium*. London: Routledge.
- Fox, J. (2002). *Structural equation models*. Appendix to an R and S-PLUS Companion to Applied Regression.
- Granovetter, M. (1973). The strength of weak tie. *American journal of sociology*, 78(6), 1360-1380.
- Hage, G. (2003). *Searching for hope in a shrinking society*. Sidney: Pluto Press.
- Halfacree, K. (2004). A utopian imagination in migration's terra incognita? Acknowledging the non-economic worlds of migration decision-making. *Population, Space and Place*, 10(3), 239-253.
- Halpern, D. (1999). *Social capital: The new golden goose*. London: Institute for Public Policy Research.
- Harris, J., & Todaro, M. (1970). Migration, unemployment and development: a two-sector analysis. *The American economic review*, 60(1), 126-142.
- Harvey, D. (1989). *1989: The condition of postmodernity*. Oxford: Blackwell.
- Hasanoğlu, İ. (2016). Ahıska Türkleri: Bitmeyen Bir Göç Hikâyesi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16(1), 1-20.
- Hope Cheong, P. (2006). Communication context, social cohesion and social capital building among Hispanic immigrant families. *Community, work and family*, 9(3), 367-387.
- Jenson, J. (1998). *Mapping social cohesion: The state of Canadian research*. Ottawa: Canadian policy research networks.
- Jung, P. (2021). Hope, Disillusion and Coincidence in Migratory Decisions by Senegalese Migrants in Brazil. *Social Inclusion*, 9(1), 268-277.

- Keskin, A., & Keleş, Ş. (2018). Formation of the social capital by its dimensions in rural areas of Erzurum province in Turkey. *JOURNAL OF ANIMAL AND PLANT SCIENCES*, 28(6).
- Kleist, N. (2016). Introduction: Studying hope and uncertainty in African migration. In *Hope and uncertainty in contemporary African migration* (s. 1-20). içinde Routledge.
- Kleist, N., & Thorsen, D. (2017). *Hope and uncertainty in contemporary African migration*. Taylor & Francis.
- Kline, R. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.
- Koppenberg, Z. (2012). Where do forced migrants stand in the migration and development debate. *Oxford Monitor of Forced Migration*, 2(1), 77-90.
- Korner, I. (1970). Hope as a method of coping. *Journal of consulting and clinical psychology*, 34(2), 134.
- Krishna, A. (2000). Creating and harnessing social capital. *Social capital: A multifaceted perspective*, 71-93.
- Lazarus, R. (1991). *Emotion and adaptation*. Oxford University Press.
- Mar, P. (2005). Unsettling potentialities: Topographies of hope in transnational migration. *ournal of intercultural studies*, 26(4), 361-378.
- Margalit, M., & Idan, O. (2004). Resilience and hope theory: An expanded paradigm for learning disabilities research. *Thalamus*, 22(1), 58-64.
- Miceli, M., & Castelfranchi, C. (2010). Hope: The power of wish and possibility. *Theory and Psychology*, 20(2), 251-276. doi:10.1177/0959354309354393.
- Mohan, G., & Mohan, J. (2002). Placing social capital. *Progress in human geography*, 26(2), 191-210.
- Moreno, J., & Jennings, H. (1938). Statistics of social configurations. *Sociometry*, 342-374.

- Narotzky, S., & Besnier, N. (2014). Crisis, value, and hope: rethinking the economy: an introduction to supplement 9. *Current anthropology*, 55(9), 4-16.
- Nelissen, R. (1915). The motivational properties of hope in goal-striving. *Cognition and Emotion*. doi:doi:10.1080/02699931.2015.1095165.
- Nietzsche, F. (2021). *Human, all too human*. Phoemixx Classics Ebooks.
- Ostrom, E. (1996). Crossing the great divide: coproduction, synergy, and development. *World development*, 24(6), 073-1087.
- Oxoby, R. (2009). Understanding social inclusion, social cohesion, and social capital. *International Journal of social economics*, 36(12), 1133-1152.
- Pine, F. (2014). Migration as hope: space, time, and imagining the future. *Current Anthropology*, 55(9), 95-104.
- Portes, A. (2014). Downsides of social capital. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 111(52), 18407-18408.
- Putnam, R. (1995). Tuning in, tuning out: The strange disappearance of social capital in America. *PS: Political science & politics*, 28(4), 664-683.
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon and schuster.
- Raykov, T., & Marcoulides, G. (2006). On multilevel model reliability estimation from the perspective of structural equation modeling. *Structural Equation Modeling*, 13(1), 130-141.
- Snyder, C. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological inquiry*, 13(4), 249-275.
- Snyder, C., Feldman, D., Shorey, H., & Rand, K. (2002). Hopeful choices: A school counselor's guide to hope theory. *Professional School Counseling*, 5(5), 298.
- Staehele, L., & Clarke, S. (2003). The new politics of citizenship: structuring participation by household, work, and identity. *Urban Geography*, 24(2), 103-126.

- Tabachnick, B., Fidell, L., & Ullman, J. (2007). *Using multivariate statistics* (5 b., s. 481-498). içinde Bostan: MA: pearson.
- Turner, J. (1990). *Redescubrir el grupo social: una teoría de la categorización del yo*. Ediciones Morata.
- Uzzell, D., Pol, E., & Badenas, D. (2002). Place identification, social cohesion, and enviornmental sustainability. *Environment and behavior*, 34(1), 26-53.
- Vanecko, J. (1969). Community mobilization and institutional change: The influence of the community action program in large cities. *Social Science Quarterly*, 609-630.
- Weston, R., & Gore Jr, P. (2006). A brief guide to structural equation modeling. *The counseling psychologist*, 34(5), 719-751.
- Wickramasinghe, A., & Wimalaratana, W. (2016). International migration and migration theories. *Social Affairs*, 1(5), 15-32.
- Zetter, R. (2015). *Protection in crisis: Forced migration and protection in a global era*. Migration Policy Institute.